

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

wiepodlega

Opracowanie:

KONCEPT
Kultura

Materiał edukacyjny uzupełnia pokazy
filmu VR „Nie kochać w taką noc”.

Aleksander Żabczyński, właściwie Bożydar Aleksander Żabczyński, urodził się 24 lipca 1900 r. w Warszawie w dobrze sytuowanej rodzinie. Razem z mamą – śpiewaczką Zofią Florentyną Ostrowską, i tatą – pułkownikiem armii rosyjskiej, później generałem dywizji Wojska Polskiego, Aleksandrem Danielem Żabczyńskim, mieszkali przy ulicy Hożej w Warszawie.

Aleksander przez znajomych nazywany był „Darek”, „Al” i „Żaba”.

Aleksander Żabczyński w filmie „Kobieta, która się śmieje”, 1931 r.
Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego.

MŁODOŚĆ

Maturę zdał w 1920 r. w Gimnazjum Męskim Kulwiecia i w tym samym roku wstąpił do poznańskiej Szkoły Podchorążych Artylerii, którą skończył z wyróżnieniem rok później. Został oficerem 1. pułku artylerii polowej. Karierę wojskową w rezerwie kontynuował przez całe dwudziestolecie międzywojenne. W 1935 r. otrzymał stopień porucznika.

Po ukończeniu Szkoły Podchorążych studiował prawo na Uniwersytecie Warszawskim, ale nie ukończył uniwersytetu. Swoje przeznaczenie znalazł w teatrze.

Aleksander Żabczyński w filmie „Manewry miłosne”,
23 grudnia 1935 r.
Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego.

Maria Żabczyńska jako Dosia w operetce „Skalmierzanki”, lata 1924-25.
Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego.

TEATR

Na uniwersytecie wstąpił do kółka dramatycznego, które prowadził Edmund Wierciński. Rozpoczął także naukę w Warszawskiej Szkole Gry Sceniczno-Filmowej, prowadzonej przez Ninę Novillę (pierwszą reżyserkę w polskim kinie). Tymczasem Wierciński w 1921 r. zadebiutował w słynnej Reducie i zasugerował Żabczyńskiemu, by zgłosił się do tego zespołu. „Żaba” został przyjęty i spędził tam dwa lata. Tam też poznał swoją przyszłą żonę, również aktorkę, Marię (Marynę) Zielenkiewicz (na zdjęciu). Ślub wzięli w 1923 r.

Żabczyński angażował się w kilku warszawskich teatrach (m. in. Teatrze Polskim i Teatrze Narodowym). W 1927 r. opuścił Warszawę i grał na scenach Lwowa, a w 1930 r. również w Bydgoszczy.

Komedia muzyczna „Miłość przy świecach” w Teatrze Letnim w Warszawie, 1937 r.
Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego.

Aleksander Żabczyński i Alma Kar, 1934 r.
Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego.

FILM

Filmowi zawdzięcza Żabczyński największą popularność. Debiutował jeszcze w kinie niemy w 1926 r. („Czerwony błazen” w reżyserii Henryka Szaro). Ale sławę przyniosły mu dopiero role w filmach dźwiękowych, głównie w komediach muzycznych: „Manewry miłosne”, „Ada! To nie wypada!”, „Jadzia”, „Pani minister tańczy”, „Zapomniana melodia”, „Sportowiec mimo woli”.

Niektóre ze scenariuszy były pisane specjalnie dla niego.

Przed wybuchem drugiej wojny światowej wystąpił w blisko trzydziestu filmach, wykonując słynne do dziś piosenki: „Ach, jak przyjemnie”, „Przyjdzie dzień” czy „Na moje wady nie ma już rady”.

W samym 1939 r. zagrał w aż pięciu filmach, spośród których trzy miały premierę już w czasie niemieckiej okupacji. Premier tych ostatnich filmów Aleksander Żabczyński już nie widział, ponieważ od września 1939 r. znajdował się zagranicą.

Aleksander Żabczyński i Jadwiga Smosarska w filmie „Jadzia”, 1936 r.
Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego.

WOJNA

Został zmobilizowany już w sierpniu 1939 r. do 1. pułku artylerii przeciwlotniczej im. Marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego w Warszawie. Wziął udział w kampanii wrześniowej, a po jej zakończeniu przedostał się do Rumunii. Był internowany w obozie na Węgrzech. Zdołał zbiec do Francji, gdzie wstąpił do Wojska Polskiego. 18 czerwca 1940 r. został ewakuowany do Wielkiej Brytanii. W 1942 r. wysłano go na Bliski Wschód. Z 2. Korpusem gen. Andersa przemierzył cały szlak bojowy przez Iran, Irak, Syrię, Palestynę i Egipt.

Aleksander Żabczyński pozuje w atelier, 1933 r.
Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego.

Aleksander Żabczyński w filmie „Dzieje grzechu”, 1933 r.
Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego.

Podczas służby skupiał się tylko na obowiązkach żołnierskich, nie występował w teatrze frontowym. Jako kapitan wziął udział w kampanii włoskiej. Był ranny w bitwie o Monte Cassino.

Odznaczony został m.in. Krzyżem Walecznych, Krzyżem Pamiątkowym Monte Cassino, brytyjskimi Gwiazdą Wojny 1939–1945 i Gwiazdą Włoch, Medalem Wojska (2. Korpusu), Srebrnym Krzyżem Zasługi.

PO WOJNIE

Po wojnie pracował w Polskim Czerwonym Krzyżu w Salzburgu, a następnie wraz z 2. Korpusem przewieziony został do Wielkiej Brytanii.

W 1947 r. został zdemobilizowany i powrócił do kraju. Jako powracający emigrant i żołnierz armii generała Andersa był rozpracowywany przez UB.

Jego kariera filmowa została złamana przez wojnę. Nigdy już w filmie nie zagrał. Pracował głównie w teatrze. Występował początkowo gościnnie w Teatrze Małym, następnie w Teatrze Klasycznym, a przez ostatnią dekadę życia był aktorem Teatru Polskiego.

Aleksander Żabczyński pozuje w parku, lata 1930-1939.
Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego.

Wielokrotnie występował też przed mikrofonem Polskiego Radia. Pod koniec 1957 r. za namową przyjaciół nagrał w Polskim Radiu kilka przedwojennych szlagierów.

Zmarł nagłą śmiercią – w maju 1958 r. doznał ataku serca. W 2015 r. prezydent Bronisław Komorowski przyznał mu pośmiertnie Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski.

Aleksander Żabczyński i Loda Halama w filmie "Manewry miłosne", 23 grudnia 1935 r.
Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego.

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

niepodległa

Opracowanie:

KONCEPT
Kultura

Monika Rejtner
Anna Osiadacz
Anna Piątkowska
Zygmunt Fit

Film „Nie kochać w taką noc” sfinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Projekt finansowany ze środków budżetu Państwa w ramach obchodów stulecia odzyskania
niepodległości oraz odbudowy polskiej państwowości.